

4. Hartmann K. Dialog mit Potential. Die deutsch-ukrainischen Kulturbeziehungen. Bestandsaufnahme und Empfehlungen. – Stuttgart: Robert Bosch Stiftung, 2008. – 80 S.
5. Kamianets W. Die Übertragung der ukrainischen Eigennamen ins Deutsche // Grazer linguistische Studien, 44, 1995. – S. 15–26.
6. Kamnew W. Die neue Ukraine. – Berlin: Trescher Verlag, 1993. – 145 S.
7. Neuer großer Atlas der Welt. – Köln: Serges Medien Verlag, 1997. – 360 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Володимир Сулим – декан факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: національні варіанти німецької мови у контексті D-A-CH-концепції та проблеми контрастивної лінгвістики і соціолінгвістики.

Михайло Смолий – асистент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: проблеми контрастивної лінгвістики, лексикології, перекладу.

ОЙКОНІМІЯ ПІВНІЧНОЇ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ XVII СТОЛІТТЯ

Інна ВОЛЯНЮК (Кременець, Україна)

У статті здійснено семантико-словотвірний аналіз ойконімів Північної Тернопільщини XVII ст. у порівнянні з сусідніми історико-етнографічними регіонами. Показано продуктивність основних словотвірних моделей XVII та XX століть.

The article deals with the semantic-and-word-forming analysis of the oykonyms of the North Ternopil region in the 17-th century as compared with the neighbouring historical-and-ethnographic regions. The productivity of the basic word-forming patterns of the 17-th and 20-th cc. is shown.

Ойконіми є невід’ємною частиною лексичного складу мови. Вивчення їх походження, розвитку, перейменувань має велике пізнавальне значення, адже в них відбилися особливості місцевої географії, мови та історії тих народів, які змінювали один одного протягом історичного розвитку. Як зазначає Д. Бучко, ойконіми безпосередньо пов’язані з життям людей, мають здатність передаватися без значних структурних змін від одного покоління до другого, зберігають у собі пам’ять про найдавніші народи, що заселяли певну територію, є одним із найважливіших класів топонімів в цілому [4: 1]. Вони є живим свідком, голосом минулого, одним із найцінніших, неповторних, унікальних джерел історії, географії, етнографії і, найголовніше, – лінгвістики. У кожному з них – думка, образ, частина світогляду, а найчастіше – бажання виділити той чи інший об’єкт з безлічі подібних [16: 3].

Проблема ґрунтовного дослідження закономірностей формування та розвитку ойконімії певної території як системи, взаємозв’язку історичних факторів із зовнішніми побутовими обставинами розвитку мови, а також із життям її носіїв сьогодні залишається одним із найактуальніших завдань сучасного мовознавства.

Відомості про населені пункти Північної Тернопільщини XVII ст. знаходимо у таких писемних пам’ятках: «Кременецький земський суд: описи актових книг XVI – XVII ст.» [9], «Руська (Волинська) метрика: Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства) 1569 – 1673» [12], «Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст.» О. Барановича [2].

Так, в описах актових книг Кременецького земського суду (Ч. I – III) зафіксовано історичні відомості про населені пункти та власників поселень. У цьому джерелі ми виявили понад 150 ойконімів, які стосуються Північної Тернопільщини. Відомості про населені пункти краю кінця XVI – XVII ст. знаходимо також у виданні «Руська (Волинська) метрика: Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства) 1569 – 1673» [12] – близько 80 назв поселень.

Локалізацію ойконімів Північної Тернопільщини допомагає здійснити картографічний матеріал. У дослідженні використовуємо, зокрема, карту Волинського воєводства 1629 р., що міститься у книзі О. Барановича «Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст.» [2], а сама книга подає детальний реєстр поселень із зазначенням числа димів кожного. У цьому реєстрі зафіксовано 220 назв населених пунктів досліджуваного нами регіону.

І все ж у писемних пам’ятках XVII ст. знаходимо набагато менше першофіксацій назв поселень, ніж у попередньому столітті. Це пояснюється тим, що більшість ойконімів уже знайшли своє відображення у документах попереднього століття. Розподіл ойконімійних моделей за їх продуктивністю у XVII ст. дещо відрізняється від попередніх століть.

У XVII ст. на території Північної Тернопільщини домінують серед першофіксацій, як і в попередніх століттях, відпатронімі ойконіми на **-івці**, **-инці**. В основах п'яти таких назв поселень лежать патроніми, мотивовані слов'янськими автохтонними відапелятивними іменами: *Базаринці* (1629 р.: Базаринці [2: 114]) – від патроніма *базаринці* «рід чи піддані Базара» [20: 92]; *Зарубинці* (1607 р.: Зарубинці [9 II: 144]) – від *зарубинці* «рід чи піддані Заруби» [14: 151]; *Капустинці* (1601 р.: Капустинцы Новые, Капустинцы Старые [1 (6/I: 291)]) – від *капустинці* «рід чи піддані Капусти» [20: 173]. Якщо на початок XVII ст. ця назва уже вживалась із атрибутом *Старий – Новий*, то це означає, що первісне поселення *Капустинці* існувало щонайменше 50 – 100 років раніше. *Люлинці* (1629 р.: Люлинцы [1 (7/ II: 396, 398)]) – від патроніма *люлинці* «рід чи піддані *Люли», пор. ОН Люлик, Люлька [20: 237]; *Синівці* (1629 р.: Синівці [2: 136]) – від патроніма *синівці* «рід чи піддані *Сина», пор. ОН Синишко, Синко [11: 178].

Назви чотирьох ойконімів мотивовані християнськими іменами: *Іванківці* (1629 р.: Янківці [2: карта]) – від *іванківці* «рід чи піддані Іванка»; *Івашківці* – (1629 р.: Івашківці [2: 140]) – від *івашківці* «рід чи піддані Івашка»; *Левківці* (1624 р.: Левківці [9 (3: 230)]) – від *левківці* «рід чи піддані Левка»; *Мартишківці* (1610 р.: Мартишківці [9 (2: 253)]) – від *мартишківці* «рід чи піддані Мартишка», ОН *Мартишко* < *Мартин*.

Друге місце за продуктивністю у XVII ст. посідають ойконіми з суфіксом **-івк-а** (< **-овк-а**). Твірними основами цих ойконімів найчастіше виступають церковно-християнські імена або ж слов'янські відапелятивні антропоніми прізвиськового типу. Так, ойконім *Андрушівка* (1629 р.: Андрушівка [2: 114]) утворений за допомогою суфікса **-івк-а** (< **-овк-а**) від ОН *Андруш* < *Андрій*. Назва поселення *Борщівка* (1603 р.: Борщівка [9 (2: 104)]) утворена за допомогою суфікса **-івк-а** (< **-овк-а**) від слов'янської відапелятивної ОН *Борщъ* [20: 62]. Ойконім *Максимівка* (з 1-ої пол. XVII ст.: Максимівка [7: 314]) < ОН *Максим* [19: 206]. Назва *Нападівка* (1629 р.: Нападівка [2: 129]) < *ОН *Напад*, пор. ОН *Напада*, *Нападій* [3: 198], *Нападайло* [6: 159]. Ойконім *Одєрадівка* (1629 р.: Одирадівка [2: 130]) < ОН **Одєрадъ*, пор. ОН *Одєриха* [5: 228], *Одєруха* [20: 286]. Назва поселення *Соснівка* (1629 р.: Соснівка [2: 136]) < ОН *Сосна* [3: 283].

Третю позицію за чисельністю посідають ойконіми на **-и** / **-і**: *Верещаки* (1604 р.: Верещаки [17 (3: 234)]) – від *Верещаки* «родина *Верещака*» [14: 71] шляхом перенесення назви людей на їх поселення; *Козачки* (1629 р.: Козачки [2: 124]) – від *Козачки* «родина *Козачка*» [11: 101]. *Малі Загайці* (1626 р.: Малі Загайці [18 (2: 447)]) – від ЕН *загайці* «люди, що оселились за гаєм»; диференційний член *Малі* вказує на розмір поселення; *Шили* (1629 р.: Шили [2: 140]) – від *Шили* «родина *Шила*» [3: 272].

Наступними щодо продуктивності першофіксацій XVII ст. на території Північної Тернопільщини є ойконіми на **-ець**: *Раковець* (*Великий*, *Малий*) – (1629 р.: Раковець [2: 134]). На нашу думку, це відгідронімічний ойконім на **-ець**. Власне водний об'єкт міг отримати назву *Раковець*. Диференційний член *Великий* / *Малий* вказував на розмір поселення, розміщеного над однойменним потоком. Імовірно також, що *Раковець* – це посесив на **-овець** від ОН *Рак* [3: 241]. *Раковець Чеснівський* (1629 р.: Раковець [2: 134], 1906 р. – Раковець Чесновській [15: 105]). Атрибут цієї складеної назви вказує на розташування поселення. *Старий Олексинець* (первісно *Андріїв*) (1629 р.: Андріїв [2: 114], 1861р. – Старий Олексинець [13: 404]). Первісно посесив на **-ів** від імені *Андрій*, пізніше – посесив на **-инець** від ОН *Олекса*.

Першофіксації всіх інших ойконімних моделей засвідчені лише поодинокими прикладами: *Кутишка* (1619 р.: села Кутышъ [17 (3: 284)], 1629 р. – Кутищі [2: 126], 1906 р. – Кутыски [15: 101], 1947 р. – Кутишка [21: 575]). Протягом століть спостерігаємо зміну плюральної форми ойконіма на сингулярну. Утворено від апелятива *кутишка*, те ж саме, що *кутище*. Субстантивований ойконім *Печірна* (1629 р.: Печерна [2: 132]) утворився шляхом субстантивації прикметника *печірна* (*печерна*). Відтопонімічний ойконім *Бережанка* (1629 р.: Бережанка [2: 114]) – можливо, демінутив від назви міста Бережани. Назва поселення *Добромірка* (1629 р.: Добромірка [2: 120]) утворилася шляхом онімізації словосполучення *добра мірка*. Ойконім *Плишка* (1619 р.: Плишка [17 (3: 285)]), імовірно, утворився від ОН

*Плиско, Плиско – форма родового відмінка зі значенням приналежності, пор. ОН Плиско [14: 278], Плисюк [3: 227].

Отже, у XVII ст. на території Північної Тернопільщини, як і Буковини [8: 13], перше місце щодо продуктивності першофіксацій зберігають за собою відпатронімі ойконіми на **-івці, -инці**. У XX ст. першофіксацій ойконімів цієї моделі на досліджуваній території немає.

Другу позицію в ойконімії нашого регіону займають назви поселень із суфіксом **-івк-а** (**<овк-а**), які витіснили з другого на третє місце відродинні ойконіми на **-и/-і** (у XVI ст. вони займали другу позицію в ойконімії цього краю). У XX ст. вони залишаються другими за кількісним показником. На теренах Покуття [4: 28] та Буковини [8: 13] назви цього типу в XVII ст. за чисельністю також були на другому місці, а на Опіллі ойконіми на **-івка** виявилися найчастотнішими в цей період [10: 32].

Третіми щодо продуктивності на теренах Північної Тернопільщини є ойконіми на **-ець**, які у XX ст. були однією з найменш чисельних груп серед першофіксацій. На Опіллі третє місце за продуктивністю в цей період посіли складені ойконіми [10: 33], на Покутті – деривати на **-ів (<ов)** [4: 28]; на території досліджуваного нами регіону в документах XVII ст. не виявлено жодної першофіксації посесивних утворень на **-ів (<ов)**, а на Опіллі у XVII ст. засвідчено лише одну таку першофіксацію [10: 34].

Продуктивність різних моделей ойконімів Північної Тернопільщини за їх першофіксаціями (XVII, XX ст.) у документах подаємо у таблиці.

**Продуктивність першофіксацій основних словотвірних моделей
назв населених пунктів Північної Тернопільщини
XVII, XX ст.**

Модель на Сто- ліття	-івці, -инці, %	-івк-а, %	-к-а, %	-и/-і %	-ець (-овець, -инець), %	-иця, %
XVII ст.	30	20	3,3	13,3	10	3,3
XX ст.	–	7,9	1,1	26,5	2	2,6

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденной при киевском, подольском и волинском генерал-губернаторе. – К., 1876 – 1907.
2. Ч. 6.: Акты об экономических и юридических отношениях крестьян в XVI – XVIII веке (1498 – 1795). – Т. I. – 1876. – [2], 161, 615 с.
3. Ч. 7. – Т. II: Акты о заселении Юго-Западной России. – 1890. – [2], II, [1], II, 210, 644 с.
4. Баранович Ол. Залюднення Волинського воєводства у I пол. XVII ст./ Ол. Баранович. – К.: УВАН. Соціально-економічний відділ. Комісія історико-географічна., 1930. – 155 с. З картою Волинського воєводства, 1629 р.
5. Богдан Ф. Словник українських прізвищ у Канаді / Богдан Ф. – Вінніпег – Ванкувер: Накладом ономастичної комісії УВАН, 1974. – 354 с.
6. Бучко Д. Г. Ойконімія Покуття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.02 «Українська мова» / Д. Г. Бучко. – Чернівці, 1992. – 35 с.
7. Веселовський С. Б. Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии / Веселовський С. Б. – М.: Наука, 1974. – 382 с.
8. Горпинич В. О., Корнієнко І. А. Прізвища Дніпровського Припоріжжя: словник / В. О. Горпинич, І. А. Корнієнко. – Дніпропетровськ: Пороги, 2003. – 271 с.
9. Історія міст і сіл УРСР. Тернопільська обл. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1973. – 640 с.
10. Карпенко Ю. О. Топонімія Буковини: Автореф. дис. ... док. філол. наук: 10.02.02 / Ю. О. Карпенко. – К., 1967. – 29 с.
11. Кременецький земський суд: описи актових книг XVI – XVII ст. / [укл.: Л. А. Попова, З. С. Хомуцька, В. Д. Чунтулова]; відп. ред. І. Л. Бутич. – К., 1959 – 1965.
12. Вип. I: книги № 1 – 11 (1568 – 1598 pp.). – 1959. – 256 с.
13. Вип. II: книги № 12 – 22 (1601 – 1614 pp.). – 1965. – 353 с.
14. Вип. III: книги № 23 – 35 (1616 – 1625 pp.). – К.: Наук. думка, 1965. – 316 с.
15. Котович В. Походження назв населених пунктів Опілля / Віра Котович. – Дрогобич: Відродження, 2000. – 156 с.
16. Морощкин М. Я. Славянский именослов или собрание славянских личных имён в алфавитном порядке / Морощкин М. Я. – СПб., 1867. – 213 с.

12. Руська (Волинська) метрика: Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства) 1569 – 1673 / [ред. і упор. Г. Боряк та ін.] – К.: «Інтертехнологія», 2002. – 983 с.
13. Селянський рух на Україні 1850 – 1861: збірник документів і матеріалів. – К.: Наук. думка, 1988. – 448 с.
14. Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини) / [уклад.: Н. Д. Бабич, Н. С. Колесник, К. М. Лук'янюк та ін.; гол. ред. К. М. Лук'янюк]. – Чернівці: Букрек, 2002. – 424 с.
15. Список населених мест Волынской губернии... – Житомир: Волын. губ. типогр., 1906. – 219с.
16. Стрижак О. С. Про що розповідають географічні назви. Сліди народів на карті УРСР / Стрижак О. С. – К.: Наукова думка, 1967. – 127с.
17. Теодорович Н. И. Историко – статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии.– Почаев, 1899.
- Т. III: Уезды Кременецкий, Изяславский. – 687 с.+ IX с.+ I л. ил.
18. Тернопільський енциклопедичний словник: в 2 т./ [гол. ред. кол. Геннадій Яворський]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2004 – 2005.
- Т. I. – 2004 – 696 с.; Т. II. – 2005. – 706 с.
19. Трійняк І. І. Словник українських імен / Трійняк І. І. – К.: Довіра, 2005. – 510с.
20. Тупиков Н. М. Словарь древнерусских личных собственных имен: Записки отделения русской и славянской археологии русского археологического общества. – СПб.: Типогр. И. Н. Скороходова, 1903. – 857 с.
21. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ. – К.: Укр. вид-во політичної літератури, 1947. – 1064 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Інна Воляннюк – старший викладач кафедри української мови та літератури Кременецького обласного гуманітарного педагогічного інституту імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: ономастика (ойконімія).

ЖАНРОВО-МОВЛЕННІВІ ПАРАМЕТРИ АНГЛІЙСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПІДРУЧНИКАХ З БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Ганна ХАЦЕР (Запоріжжя, Україна)

Стаття присвячена розгляду й виявленню основних жанрово-мовленнєвих параметрів і принципів використання англійської банківської термінології в окремому жанровому виді банківського дискурсу – підручниках з банківської справи.

The main genre and speech peculiarities of using banking terms in textbooks on banking are established in the paper.

В останні роки все більше уваги приділяється вивченню й описові тих жанрів, що відносяться до різних галузей нашого життя, включаючи політичну, ділову, побудову й соціальну. Цій проблемі присвячені роботи таких вчених, як Н.С. Валгіної [1], А.В. Колмогарової [2], О.Н. Малюги [3], Н.К. Пригаріної [5], Н.М. Разинкіної [6] та багатьох інших. Банківська термінологія є основною складовою мови, що використовується при здійсненні банківського дискурсу, банківської діяльності взагалі. Остання, в свою чергу, з 90-х років ХХ ст. почала займати одне з провідних місць серед професійних сфер існування людини. Цілісність банківського, як й будь-якого іншого виду інституціонального дискурсу, забезпечується жанровою специфікою.

Метою даного дослідження є проаналізувати жанрово-мовленнєві параметри англійської банківської термінології на прикладі окремого жанрового виду банківського дискурсу, – підручника з банківської справи.

Матеріалом аналізу є англомовні банківські термінологічні одиниці, що використовуються у підручниках з банківської справи.

Укладання спеціалізованих підручників з банківської справи – це один з трьох (банківські звіти, банківські періодичні видання) жанрових видів банківського дискурсу. До його складу входять такі піджанри: підручник, монографія, банківський довідник, практикум з банківської справи.

Фахові видання з банківської справи відрізняються подачею та структурою матеріалу, структурою самого підручника та смисловим навантаженням. Спеціалізовані видання охоплюють загальні й окремі характеристики банківської справи: *free banking, central banking, Investment banking, Securities banking, e-banking*. Проте, головною метою універсального підручника, – книзі, у якій знаходиться систематичне викладення знання в певній галузі на сучасному етапі досягнення науки і культури [4], – надати уявлення та пояснити реципієнту ті дані, що його цікавлять.

Головна мета підручників з банківської справи – навчити розуміти основні положення банківської справи, вміти їх застосовувати як у повсякденному житті, так і в процесі виконання своїх професійних обов'язків. Крім цього, у підручниках надаються й